

Clasificare

Structuri auxiliare compoziționale în sistemul Dewey și C.Z.U.: studiu comparativ

Dr. Zenovia Niculescu

Catedra de Științele Informării și Documentării,
Facultatea de Litere, Universitatea din București
E-mail: zenovianiculescu@yahoo.com

Dr. Zenovia Niculescu este profesor la Catedra de Științele Informării și Documentării a Facultății de Litere de la Universitatea din București. Este titulara cursurilor de catalogare, clasificare, indexare și bibliografie. Domeniile sale de cercetare sunt: sisteme de clasificare, limbaje de indexare, catalogarea documentelor, sisteme și structuri bibliografice, limba și literatura română.

Rezumat

În contextul abordării pluridisciplinare a indexării informațiilor, studiul analizează comparativ structurile compoziționale ale sistemului Dewey și C.Z.U. privind codificarea determinărilor auxiliare ale subiectelor. Studiul, prin analiza sistematică, tipologică și metodologică a subdiviziunilor pentru arte, literaturi individuale și forme literare specifice și a indicilor auxiliari analitici sau speciali, însoțită de argumentarea valorii și importanței acestora în gestiunea informației, reflectă concluziile unei cercetări corelative a structurilor auxiliare ale celor mai importante limbaje de indexare cu structură ierarhică și, din perspectiva ofertei informaționale, susține caracterul fundamental interdisciplinar al sistemului Dewey și C.Z.U.

Cuvinte cheie: limbaje de indexare, C.Z.D, C.Z.U., structuri auxiliare compoziționale, subsisteme auxiliare

1. Subsisteme auxiliare informaționale

Obiectivul avut în vedere de M. Dewey prin crearea *subdiviziunilor pentru arte, literaturi individuale și forme literare specifice* a vizat, în principal, codificarea determinărilor speciale și multiplicative privind ansamblul informațional al celor două clase principale: *700 Arte și 800 Literatură*. Este clar că nucleul structural al acestor subdiviziuni a fost

preluat în Clasificarea Zecimală Universală și a rămas identic pentru indicii auxiliari analitici sau speciali de la *Clasa 8 Lingvistică. Filologie. Literatură* și, mai puțin, pentru *Clasa 7 Artă. Recreere. Spectacol. Sport* unde, de altfel, au determinări și reprezentări diferite de sistemul Dewey.

1.1. Subdiviziuni pentru arte, literaturi individuale și forme literare specifice

Subdiviziunile pentru arte, literaturi individuale și forme literare specifice codifică, în principal, sisteme de categorii determinative privind istoria și critica literară, genuri și specii literare, curente și școli în literatură și artă, teme și subiecte particulare reflectate în domeniile artei și literaturii. Acestea constituie originea viitoarelor subdiviziuni auxiliare speciale ale Clasificării Zecimale Universale pentru *Clasa 8 Limbă. Lingvistică. Filologie. Literatură*. Informația oferită de aceste subdiviziuni are un înțeles semantic legat în mod direct de indicii principali pe care îi determină și pentru care au fost realizați.

În ceea ce privește sfera de utilizare a subdiviziunilor pentru arte, literaturi individuale și forme literare specifice, aceasta este marcată diferit în edițiile Clasificării Zecimale Dewey: prin *săgeată* (editia XIX), *asterisc* (ediția XXI), poziționate la indicii principali.

Indiferent de semnul grafic folosit, există aceeași restricție metodologică a utilizării acestor subdiviziuni, numai în condițiile în care la indicii principali ai claselor 800 și 700 sunt menționate indicații metodice speciale.

Cu siguranță, în proiectarea indexărilor trebuie respectate toate indicațiile metodice din Tabela principală, dar și din Tabelele auxiliare ale unei ediții C.Z.D. care, de cele mai multe ori, includ și exemple pragmatice.

Investigarea tabelelor principale și auxiliare ale C.Z.D. oferă indexatorului nu numai specificațiile metodice, care trebuie respectate, dar și soluții pragmatice de indexare a unor subiecte dificile.

1.2. Indicii auxiliari analitici sau speciali

Reamintim că una dintre inovațiile lui P. Otlet o reprezintă crearea și sistematizarea indicilor auxiliari analitici sau speciali, cărora le-au fost atribuite semne grafice de includere, specifice, în cadrul unor forme particulare de codificare: *.01/.09; -1/-9; '1/'9*.

Sfera de utilizare a acestora este, în principal, toată schema Clasificării Zecimale Universale, dar numai pe segmentele ierarhizate ale "*subdiviziunilor auxiliare speciale*". În fapt, auxiliarii analitici sau speciali ai Clasificării Zecimale Universale suplinesc recursivitatea unor determinări pentru o suită de indici principali sau auxiliari, prin formule convenționale

care sintetizează aceste caracteristici multiplicative și le conferă posibilitatea utilizării la întregul set de ierarhizări ai indicelui pentru care au fost creați. De exemplu, în tabelele C.Z.U., pentru diviziunea “literatură”, conceptul de “poezie” nu va fi repetat la toate literaturile individuale, ci va fi încadrat, distinctiv, la subdiviziunile auxiliare speciale ceea ce, automat, îi amplifică dimensiunea operațională la toate ierarhizările sistematizate ale domeniului. Adăugăm și faptul că articularea conceptelor la anumiți indici auxiliari analitici se realizează într-o dependență semantică numai cu aceștia.

2. Structuri sistematizate

Caracterul fundamental interdisciplinar al celor două limbaje de indexare (Clasificarea Zecimală Dewey și Clasificarea Zecimală Universală) reiese și din sistematizarea subsistemelor auxiliare compoziționale privind subdiviziunile pentru arte, literaturi individuale, forme literare specifice și indicii auxiliari analitici sau speciali.

2.1. Tabela 3 din sistemul Dewey

Subdiviziunile auxiliare ale *Tabelei 3* determină și completează din diferite perspective indicii de bază ai *Clasei 800 Literatură* și ai grupelor principale *700.4* și *791.4*.

Aceste subdiviziuni sunt elemente componente ale limbajului convențional al C.Z.D., au reprezentări specifice de exprimare în cadrul indexărilor, au particularități cognitive și operaționale care îi individualizează. Acești auxiliari nu se utilizează niciodată singuri, ci împreună și prin juxtapunere cu indicii de bază pe care îi determină.

Bineînțeles, aria de aplicabilitate o reprezintă, logic, clasa principală *800* și subclasele *700.4* și *791.4* față de care ele pot fi considerate drept variabile dependente de indicii de bază și pot substitui relații multiplicative ale aceleași determinări sau valori cumulative ale unor concepte: *istorie și critică literară, genuri literare, curente și școli, etc.*

➤ **Tabela 3A – Subdiviziuni pentru operele de sau despre un singur autor.**

Seria acestor subdiviziuni vizează lucrările literare ale unui singur autor, inclusiv referințele particulare despre acestea. Componentele reprezentative sunt: *genurile literare: poezie, teatru, roman, eseuri, discursuri, genul epistolar, scrieri diverse și perioadele evolutive ale acestora.*

Reținem atenția asupra obligativității respectării indicațiilor metodice, care sunt specificate atât în preambulul tabelii, cât și în desfășurarea subdiviziunilor auxiliare.

➤ **Tabela 3B – Subdiviziuni pentru operele de sau despre mai mulți autori.**

Aceste subdiviziuni sunt prezentate într-o ierarhizare detaliată a genurilor și speciilor literare și conferă posibilități multiple de fațetare a indicilor de bază ai *Clasei 800 Literatură*, dar și a subdiviziunilor Tabelei 3A pe care o completează din perspectiva codificării nuanțate a istoriei și criticii literare.

În construcția indicilor de bază cu subdiviziuni pentru literatură există numeroase interrelaționări între cele trei tabele: 3A – 3B – 3C, menționate și exemplificate în cadrul schemei C.Z.D., care facilitează posibilități multiple de fațetare.

Aceste indicații reprezintă *paradigme metodologice* care sunt, de fapt, mecanisme de autoreglare a sistemului de clasificare Dewey, care vizează, în principal, conexiuni operaționale ce cuantifică referințele repetabile în ierarhizarea indicilor de bază ai *Clasei 800 Literatură* și, indubitabil, conduc relevant la o gestionare eficientă a informațiilor.

➤ **Tabela 3–C Notații suplimentare pentru arte și literatură. Notații care se adaugă la indicațiile din Tabela 3-B; 700.4; 791.4; 808-809.**

Diversitatea și amplitudinea informațiilor codificate în această tabelă sunt structurate în șase nivele de referință: *mișcări și școli literare –1; procedee literare –2; teme și subiecte particulare studiate din punct de vedere literar –3; opere asupra unor subiecte particulare studiate din punct de vedere literar; literatură pentru și/sau pentru persoane aparținând unui grup rasial, etnic, național –8; literatură pentru și/sau de alte categorii de persoane –9*. (1) Fiecare dintre aceste structuri este subdivizată ierarhic în structuri componente ale nivelului de reprezentare.

Prezentarea și analiza subdiviziunilor pentru arte, literaturi și genuri literare dezvăluie posibilități multiple de utilizare a unor structuri simple și complexe care contribuie la determinarea nuanțată a indicilor de bază ai *Clasei 800 Literatură* și ai subsecțiunilor 700.4, 791.4.

Indubitabil, aceste subdiviziuni auxiliare contribuie la realizarea indicilor complecși care în procesarea documentelor echivalează cu realizarea unor forme complexe de exprimare, nuanțată și exhaustivă a subiectelor abordate, ceea ce conferă sistemului C.Z.D. o capacitatea accentuată de eficientizare și valorizare a informației.

2.2. Tipicitatea indicilor auxiliari analitici sau speciali

Răspunzând unor funcții multiplicative, indicii auxiliari analitici speciali sau subdiviziunile auxiliare speciale au sisteme de reprezentări

proprii, construite pe baza unor convenții. În funcție de acestea, putem departaja *tipologiile generale* ale subdiviziunilor auxiliare analitice care au forme fixe: .0; -1; ' (punct zero; linioară; apostrof) și *structurile hibride*: '01/'08 pentru clasa 2; -001/-009 și -01/-09 pentru Clasa 6.

Construcțiile subdiviziunilor auxiliare speciale se corelează structural, funcțional și semantic cu ierarhizările indicilor la care există menționarea expresă a analiticilor respectivi. Acestea, de fapt, sintetizează anumite caracteristici ale indicilor de bază eliminând, totodată, repetabilitatea lor la nivelul unui întreg segment ierarhic al Clasificării Zecimale Universale. Astfel, *Clasa 8 Limbă. Lingvistică. Literatură* beneficiază de reprezentări ale subdiviziunilor auxiliare speciale: cu punct zero .0; cu linioară -1/-9 și cu apostrof '.

Structura generală a indicilor auxiliari analitici care au "*indicator de fațetă*", *punct zero* are ca punct de convergență genurile și speciile literare. În privința indicilor auxiliari analitici sau speciali *cu punct zero*, aceștia sunt reprezentați prin subdivizări la "*82.0 Teoria, studiul și tehnica literară*":

82.02 *Școli, curente și mișcări literare*

82.09 *Critică literară. Studii literare*

82.091 *Studii literare comparate. Literatură comparată. (2)*

Pentru subdiviziunile auxiliare speciale construite *cu apostrof*, diviziunea 82 *Literatură* desfășoară "*construcții hibride*" pentru originile și perioadele literaturilor: 82'0; 82'01; 82'02; 82'04; 82'06, etc. Tot în cadrul "*construcțiilor hibride*", denumite de noi astfel, datorită atipicității acestora, se regăsesc indicii auxiliari analitici speciali care cumulează sensuri complementare ale edițiilor literare și care sunt specificați la: 82...A/Z *Scrierile, lucrările, operele / unor anumiți autori*.

După opinia noastră, aceste modalități paradigmatică de indexare a lucrărilor literare sunt mult prea alambicate în condițiile în care toate codificările complementare privind autorul, titlul, tipurile edițiilor, reprezintă puncte de acces în fișierul de autoritate și au capacitatea de a oferi informații exhaustive beneficiarului.

3. Determinări metodologice

Utilizarea subdiviziunilor pentru arte, literaturi individuale și forme literare specifice și a indicilor auxiliari analitici, implică respectarea regulilor și normelor de funcționalitate specifice limbajelor convenționale ale Clasificării Zecimale Dewey și Clasificării Zecimale Universale. Normele metodologice privind indexarea prin subdiviziuni auxiliare devin atributul intrinsec al acestor sisteme. În construirea unor forme complexe de exprimare informațională prin indexarea cu subdiviziuni auxiliare, o

importanță accentuată revine rigorii metodologice privind folosirea subdiviziunilor auxiliare speciale care corelează, de fapt, structural și funcțional subsistemul acestora la întregul sistem de clasificare.

3.1. Paradigmele operaționale privind subdiviziunile pentru arte, literaturi individuale și forme literare specifice

În raport cu determinările lor funcționale vom configura anumite tipologii privind utilizarea subdiviziunilor auxiliare, care au menirea de a facilita proiectarea clasificărilor zecimale Dewey și de a sprijini aplicarea unui principiu fundamental, cel al consecvenței în indexare. Formule de operaționalizare:

a) construcția indicilor pentru genurile literare ale diferitelor literaturi prin indici de bază preluați direct din Tabelele principale, cu respectarea indicațiilor metodice;

b) determinări ale indicelui de bază prin notații ale Tabelei 3 Subdiviziuni pentru arte, literaturi individuale și forme literare specifice. Formula operațională: indice de bază (Tabela principală). Subdiviziune pentru gen (Tabela 3).

În construcția indexărilor complexe cu subdiviziuni pentru arte, literaturi individuale și forme literare specifice va trebui să avem în vedere următoarele **convenții metodologice ale C.Z.D.:**

- a) *Recomandările metodice* inserate în schema generală la *Clasa 800* și secțiunile *700.4* și *791.4*;
- b) *Indicațiile speciale* privind utilizarea acestor subdiviziuni numai la anumite secțiuni ale *Clasei 800*, consemnate printr-un asterisc;
- c) *Delimitările metodice* privind scala de aplicabilitate a acestor subdiviziuni în cadrul secțiunilor *700.4* și *791.4*.

Ansamblul mijloacelor metodologice de utilizare a subdiviziunilor auxiliare pentru arte, literaturi individuale și forme literare specifice este variat și complex. Acesta include foarte multe particularități și situații speciale de utilizare a subdiviziunilor Tabelei 3, dar trebuie să recunoaștem că, în pofida numeroaselor excepții, metodologia operațională reflectă o coerență funcțională.

3.2. Metodologia operațională a indicilor auxiliari analitici ai Clasificării Zecimale Universale

Operaționalizarea indicilor auxiliari analitici ai Clasificării Zecimale Universale nu este atât de complicată și complexă ca cea a subdiviziunilor auxiliare din *Tabela 3* a C.Z.D. De altfel, însuși M. Dewey a apreciat

inovația lui P. Otlet, care în cadrul noului sistem de clasificare, cel al C.Z.U.: „a construit simboluri ingenioase cu vaste avantaje pragmatice. În mod evident, aceste simboluri permit crearea unor subdiviziuni ale aceluiași indice fără a crea motive de confuzie“. (3) Noi am considera, mai mult, că *semiotica* Clasificării Zecimale Universale., prin semnele speciale de includere a auxiliarilor, conferă acestui limbaj de indexare o flexibilitate multipă în redarea tuturor fațetelor ce determină conceptul de bază al unei lucrări exprimat prin indicele principal.

Din această perspectivă, opinăm că *metodologia operațională* a indicilor auxiliari analitici sau speciali beneficiază de norme imuabile în utilizarea acestora, iar principiile de organizare și funcționare sunt simple, clare și eficiente.

Tipologia și structura descriptivă a acestor indici analitici, care se regăsesc în tabelele C.Z.U. și sub denumirea generică de „*subdiviziuni auxiliare speciale*“, au un *caracter repetitiv* care le conferă posibilitatea utilizării la întreaga structură ierarhică pentru care au fost creați.

În sistemul de utilizare a auxiliarilor analitici, modelul acceptat ca operațional este: indice principal – subdiviziuni auxiliare speciale, **I.P. – S.A.S.**, în cadrul căruia toată schema ierarhică a indicelui principal poate beneficia de toți auxiliarii speciali menționați la structura de bază.

Uneori, structura funcțională a analiticilor desfășoară, la anumite diviziuni și subdiviziuni principale, o schemă mult prea amplă și detaliată, care poate fi generatoare de erori neprevizibile în indexare.

Pentru *Clasa 8 Limbă. Lingvistică. Literatură* subliniem faptul că metodologia operațională a indicilor auxiliari analitici sau speciali pentru diviziunea 82 *Literatură* poate fi sintetizată și exemplificată mai bine în cadrul unor structuri sistematizate, în care am configurat tipologia specifică a subdiviziunilor auxiliare pentru literatură, pe următoarele nivele de referință:

- 82 *Literatură în general*: -1/-9; '0/'282; .01/.091.
- 821 *Literatura limbilor individuale*: -1/-9; '0/'282; .01/.091.

În continuare, facem observația că unele dintre disfuncționalitățile din construcțiile indicilor complecși se datorează și ignorării, omiterii sau neînțelegerii *specificațiilor metodice* introduse cu rol metodologic în schema C.Z.U., dar din păcate nementionate și în varianta sa electronică.

Cu siguranță, aceste valori multifuncționale ale subdiviziunilor auxiliare speciale contribuie la realizarea unor clasificări zecimale complexe ale publicațiilor. Desigur, este importantă și optimizarea ergonomiei schemei C.Z.U. prin multiplicarea acestor auxiliari la diverse secvențe din ierarhizarea unor indici dar, în principal analiticii speciali contribuie la dinamizarea topicii de indexare.

Prin analiza sistematică, tipologică și metodologică a celor două categorii de auxiliari din C.Z.D. și C.Z.U., am susținut și argumentat valoarea și importanța lor în gestionarea informației, precum și a reprezentativității lor ca un sistem dinamic, constituit ierarhic și cu o bună coordonare a subsistemelor specifice. E drept, aplicațiile excesive și uneori rigide ale subdiviziunilor comune la fiecare dintre cele trei componente ale *Tabelei 3 Subdiviziuni pentru arte, literaturi individuale, forme literare specifice (T3-A, T3-B, T3-C)* din C.Z.D. diminuează și dispersează eficiența „notațiilor auxiliare” îngreunând, astfel, metodologia operațională a acestui limbaj. În același context, într-o raportare contrastivă, Clasificarea Zecimală Universală, prin subdiviziuni auxiliare speciale, facilitează o metodică pragmatică, eficientă prin simplitatea și exactitatea acestor convenții ale analiticilor speciali.

În concluzie, putem aprecia că valoarea, oportunitatea și procesarea interdisciplinară a informațiilor prin structurile compoziționale ale celor două limbaje de indexare contribuie la funcționalitatea referențială a acestor două sisteme. Se stabilesc astfel relații dinamice și conexiuni practice între indicii de bază și determinările lor atributive, reprezentate prin tipologiile acestor auxiliari, care determină flexibilizarea variabilelor operaționale ale clasificării și contribuie la o abordare pluridimensională a indexării informațiilor.

Note bibliografice

- (1) *Classification Décimale Dewey et Index*. 21-a édition. 4 vol. Montréal: ASTED, 1999, vol. 1, pp. 465-473.
- (2) *Ibidem*, vol. 2, p. 511.
- (3) Wellisch, Hans H. Dewey Decimal Classification, Universal Decimal Classification and Broad System of Ordering: the evolution of universal ordering system. În: Alberton Park Institut. *Major Classification System: the Dewey Centennial*. Urbana-Champaign, Illinois: University of Illinois, 1975, nr. 12, p. 114.